

stregen, vil dette naturligvis resultere i forskellige resultater som følge af, at løberne i forskellig grad udnytter deres flid, dygtighed, risikovillighed og held på løbebanen. Det er en sund konkurrence, som fører til en naturlig ulighed. Men reglerne er de samme, og processen er den samme, derfor taler nogle liberale også om **proceslighed** (svarer til det, vi kaldte formel lighed i kapitel 1). Processen er den samme, men resultatet er forskelligt³. Dette står i kontrast til **resultatlighed** (se også kapitel 1), som fokuserer på resultatet af løbet, og som er mere udbredt på venstrefløjen i fx Danmark. Herhjemme er det mest liberalistiske parti Liberal Alliance, men også partiet Venstre udspringer af den liberale ideologi.

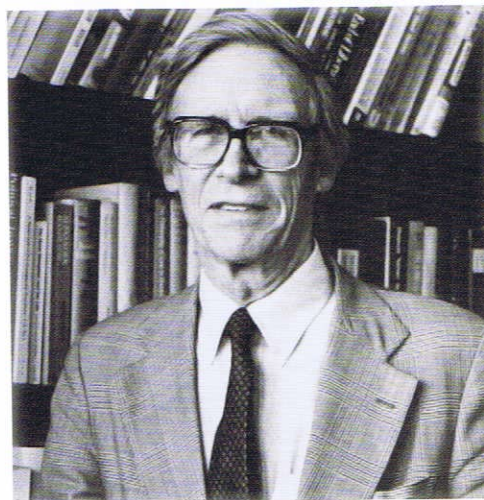
8.2 Socialliberalismen

Socialliberalismen er en forgrening af liberalismen, som begyndte at vinde frem i anden halvdel af 1800-tallet i Europa. Dette skyldtes bl.a., at konsekvenserne af et frit marked, overladt til sig selv, blev stadig mere tydelige i slutningen af 1800-tallet. Den industrielle udvikling og **urbaniseringen** (folk flyttede fra landet til byerne for at arbejde på fabrikkerne) førte til, at fattige blev stuvet sammen under usle forhold i de store industribyer. I disse overfyldte slumkvarterer hærgede sygdom og kriminalitet. Fattigdomsproblemerne var ikke nødvendigvis større end i begyndelsen af århundredet, men de blev klart mere synlige i anden halvdel af 1800-tallet i takt med den stigende velstand. Truslen om socialisme og voldelig opstand på det europæiske kontinent gør opgaven med at justere de frie markeds kræfter endnu mere

³. Se fx Martin Ågerup i artiklen „Lighed er ikke pr. definition mere retfærdig“, Information, 28. december 2007.

presserende for de socialliberale. Statens rolle skal øges for at afbøde de negative konsekvenser ved den fritløbende kapitalisme, og staten skal intervenere i markedsøkonomien og omfordele nogle af samfundets goder.

En af de teoretikere, som har argumenteret mere teoretisk for denne socialliberale tankegang, er John Rawls, som var professor på Harvard Universitet i USA. Han stiller det grundlæggende spørgsmål, hvordan vi ville indrette et retfærdigt samfund, hvis vi kunne indrette det helt fra bunden. Rawls åbner teltdugen ind til det, som han kalder den „**originale position**“. I den originale position befinder vi os under „**uvidenhedens slør**“, dvs. vi er uvidende om den position, som vi selv vil komme til at få, når vi løfter sløret og går ud i samfundet igen. Situationen er et tankeeksperiment, men i denne situation afklædes vi alle vores interesser og karakteristika. Vi ved ikke, om vi bliver bilejere, SU-modtagere eller del af børnefamilier, når vi kommer ud i samfundet igen. Vi ved heller ikke, hvilken religion, køn eller social klasse vi vil have.

John Rawls (1921-2002):
Amerikansk politisk filosof og professor

Det eneste, vi har, er en viden om, hvordan samfundet fungerer i al almindelighed, da det er dette samfund, som vi skal indrette. Rawls tanke er, at vi inde under sløret kan diskutere os frem til den mest retfærdige indretning af samfundet og lave en slags kontrakt for samfundet. Derfor kaldes John Rawls også for **kontraktteoretiker**. Situationen under sløret er ifølge Rawls både en retfærdig valgsituation og i tråd med menneskets moralske intuition. Resultatet af denne proces bliver ifølge Rawls to grundlæggende principper:

- **Frihedsprincippet**: Alle personer har lige ret til det mest omfattende system af grundlæggende friheder, som er forenelige med et tilsvarende system af friheder for alle andre.
- Det andet princip, som egentlig består af to principper, fastslår, at sociale og økonomiske uligheder i samfundet skal arrangeres, så de er a) til størst mulig nytte for de „dårligst stillede“ (det såkaldte **forskelsprincip**) og b) skal være knyttet til positioner åbne for alle under betingelsen af fair lighed af mulighed for alle (det såkaldte **åbenhedsprincip**).

Oversætter vi disse principper til mere letforståelig dansk, omhandler det første princip *frihed* og viser, at socialliberalismen er en liberalistisk forgrening. Vi kan ud af frihedsprincippet se, at vi har at gøre med en familiestrid inden for liberalismen, hvor frihed er grundlaget for den menneskelige handling. Konkret betyder princippet, at alle har ret til basale frihedsrettigheder, fx ytringsfrihed eller forsamlingsfrihed. Dette kan vi ikke gå på kompromis med. Men herudover indfører Rawls forskelsprincippet og åbenhedsprincippet, som omhandler spørgsmålet om *lighed*. Forskelsprincippet betyder, at økonomiske og sociale ulighe-

der skal fordeles sådan, at de er til fordel for de dårligst stillede. Dette betyder konkret, at vi ikke behøver at have et helt lige samfund. Afvigelser fra ligheden kan godt være mulig, hvis bare disse afvigelser stiller de dårligst stillede bedre. Fx kan en vis ulighed styrke incitamentet blandt de bedst stillede til at øge produktionen, hvorved flere midler kan omfordeles til de dårligst stillede, som herved stilles bedre end i udgangspunktet. Endelig viser åbenhedsprincippet, at det uanset social og økonomisk position skal være muligt at nå de samme positioner i samfundet. Med andre ord må sociale og økonomiske lænker – som vi fx har med os fra vores opvækst – ikke forhindre os i at udnytte vores talenter⁴. Den centrale pointe hos Rawls er således, at *vi ikke selv er skyld i, at vi fødes ind i en resourcesvag familie*. Vi vælger ikke selv vores forældre og vores opvækst. Vores position i det naturlige og sociale lotteri – vores genetiske og sociale baggrund – er tilfældig. Derfor kan de uligheder, der udspringer af genetiske eller uforskyldte sociale omstændigheder, ikke være retfærdige, idet de hviler på de rene tilfældigheder. Dette bryder afgørende med den klassiske liberale tankegang om *formel lighed*, som netop ikke tager hensyn til, hvad der ligger før startlinjen, dvs. den tilfældige karakter af sociale og genetiske omstændigheder⁵.

Overfører vi Rawls tankegang til løbebanen, kan vi sige, at det er uretfærdigt at stille alle op ved samme startlinje til livets løb, når nogle ankommer til løbet med atletisk fysik, mens andre kommer med

4. John Rawls: *A Theory of Justice, Revised Edition*, Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999, side 57-65.

5. Will Kymlicka: *Contemporary Political Philosophy. An Introduction*. Oxford University Press, side 57-60.

en klump
hvis måls
tionerne l
som vi ge
til løbet.
startklods
stærke, fo
færdigt. D
om den p
være mul
nyde den
frihedsret
mulighed
og det kra
ressource
den positi
til eller m
noget, so
Pointen e
rer, at vi l
At vi selv
nyde de g
Allerede i
Leslie, at
Shropshir
lang eller
fri til at u
hvis han

6. T.H. Gr
of Contract
University

Tekst
på ulig

– Beskæftig

„Alt, hva
neskes po
er i sin en
skal vores

en klumpfod. Et fair løb forudsætter, at hvis målstregen er fælles, så må startpositionerne kompenseres for de handicap, som vi genetisk og socialt bærer med os til løbet. Vi bliver derfor nødt til at rykke startklodserne frem for de mindst ressourcestærke, for kun herved kan løbet blive retfærdigt. Denne tankegang fører til ideen om den **positive frihed**. Hvis friheden skal være mulig for alle, bør individet ikke blot nyde den klassiske liberalismes *negative frihedsrettigheder*, men reelt også have mulighed for at vælge og bestemme selv, og det kræver, at vi er i besiddelse af visse ressourcer. Filosofen T.H. Green definerer den positive frihed som „en positiv magt til eller mulighed for at gøre eller nyde noget, som er værd at gøre eller nyde“⁶. Pointen er altså, at en reel frihed indebærer, at vi har magten over vores eget liv. At vi selv kan vælge vores livsrute og nyde de goder, som vi finder attraktive. Allerede i 1861 erklærede filosofen Cliff Leslie, at „En mand er ikke fri til at gå fra Shropshire til London ... hvis rejsen er for lang eller for dyr til ham; ej heller er han fri til at udvikle et magtfuldt intellekt, hvis han er afskåret fra at kunne uddanne

6. T.H. Green: *Liberal Legislation and Freedom of Contract*, I David Miller (red.): *Liberty*. Oxford University Press, side 21-32.

sig“⁷. Frihed og lighed er således ikke hinandens modsætninger, som vi så det i den klassiske liberalisme, men hos socialliberalisterne er *en hvis lighed forudsætningen for frihed*.

Herhjemme udspringer partiet Radikale Venstre af en socialliberal tradition, men ifølge professor i sociologi på Københavns Universitet Lars Bo Kaspersen fører alle store partier i Danmark, herunder Venstre og Socialdemokratiet, reelt en socialliberal politik. Den socialliberalistiske ideologi har vundet over alle andre og er blevet den „sande ideologi“ i løbet af de sidste 30-40 år. Kun mindre partier som Enhedslisten og Liberal Alliance har reelt andre ideologiske holdninger⁸.

8.3 Konservatismen

Kigger vi på konservatismens syn på ulighed, sker der noget med løbebanen. Stregene omkring banen trækkes kraftigere op, hvilket indikerer, at fællesskabet ifølge konservatismen skal styrkes. Men samtidig opstår en diskussion om, hvorvidt vi overhovedet skal begynde at løbe, eller

7. D. Nicholls: *Positive Liberty 1880-1914*, *American Political Science Review*, Nr. 56, 1962, side 122.

8. Derfor er vi alle blevet socialliberale. Berlingske, 2. december 2005.

Tekstboks 8.2 Socialdemokraten Mette Frederiksens syn på ulighed og retfærdighed

– Beskæftigelsesminister Mette Frederiksen (S) i *Information*, 30. august 2013

„Alt, hvad der objektivt begrænser et menneskes potentiale og udfoldelsesmuligheder, er i sin enkelthed drøn uretfærdig ... En dag skal vores velfærdsamfund være så stærkt,

at ligegyldigt hvilken bagage du bærer med dig, ligger mulighederne foran dig og kompenseres for det, du ikke har fået med hjemmefra.“